

LENGÂHLAR

Pakistan'da Pencap eyaletinin
Mülta'n bölgesine hâkim olmuş
bir hânedan.

Hint-Pakistan topraklarındaki önemli tarihî ticaret yollarından birinin güzergâhında bulunan Mülta'n, yaklaşık 300 yıl Delhi Sultanlığı'na bağlı bir eyalet olarak kaldıktan sonra Seyyidler döneminin sonlarına doğru bağımsız bir konuma gelmiştir. Zayıflayan Delhi devlet otoritesinin yol açtığı karışıklıklar sırasında halk, Şeyh Muhammed Yûsuf Kuşeyrî adında bir kumandanı yönetici seçmiş, o da Mülta'nı bağımsız bir şekilde yönetmeye başlamıştı. Bir müddet sonra Belûcîler'in Lengâh kabilesinden Rai Sahra adında bir kişi muhtemelen 855 (1451) yılında Mülta'nı ele geçirerek Lengâhlar devrini başlattı (Lengâh yönetiminin Rai Sahra'nın babası Budhan Sindi tarafından 841'de [1437] kurulduğunu kabul eden tarihçiler de bulunmaktadır; bk. Ahmad Nabi Khan, s. 79). Kutbüddin unvaniyla hüküm süren Rai Sahra'nın 874'te (1469) vefat etmesi üzerine tahta büyük oğlu I. Hüseyin geçti. Lengâh hânedanının en yetenekli üyesi sayılan Hüseyin Şah sultanlığın sınırlarını Shorkôt, Chiniôt, Kahrôr ve Dhankôt'a kadar genişletti; bu arada Mülta'nı geri almaya çalışan Delhi Sultanı Behlûl Şah'ın seferlerini de durdurdu. Bu durum Hüseyin Şah'ın itibarını arttırdı ve komşu bölgelerde yaşayan birçok Belûcî kabilesi onun hâkimiyetini tanıyarak Mülta'n topraklarına göç etti. Hüseyin Şah, Delhi Sultanı Behlûl Şah'ın 1488'de ölümünden sonra yerine geçen İskender Şah zamanında Lûdîler'le olan ilişkilerini düzeltmek istedi ve iki sultanlık arasında sınırları tanıyan eden bir antlaşma yapıldı.

Başta Gucerât olmak üzere diğer komşu sultanlıklarla da iyi ilişkiler kuran ve özellikle eğitim ve kültüre önem veren Hüseyin Şah, otuz yıl kadar hüküm sürdükten sonra idareyi oğlu Fîrûz Han'a devrederek tahttan çekildi. Ancak genç Fîrûz veziri İmâdülmülk ile anlaşamadı; vezirin oğlu, Fîrûz Şah'ın adamlarından biri tarafından öldürülünce İmâdülmülk de Fîrûz Şah'ı zehirletti. Bunun üzerine Hüseyin Şah idareyi tekrar eline aldıysa da kısa bir süre sonra vefat etti (26 Safer 904 / 13 Ekim 1498) ve yerine Fîrûz'un oğlu Mahmud Şah geçti. Ancak Mahmud'un yönetimdeki zaafı veziri Câm Bayezid ile arasını açtı; vezir Bayezid, Delhi Sultanı İskender Lûdî'ye elçi göndererek ken-

disine bağlılığını bildirdi; İskender Şah da ona yardım etmesi için Lahor Valisi Devlet Han'ı görevlendirdi. Bunun üzerine Devlet Han, Mahmud Şah'ın Bayezid'in üzerine gönderdiği orduyu savaş olmadan durdurdu ve sultanı anlaşmaya zorlayarak Bayezid'in Sharkôt hâkimliğini kabul ettirdi.

Mahmud döneminde Lengâh hânedarlığının gittikçe azalan itibarı 1525'te Argunlu Hüseyin Şah'ın hücumu ile daha da kötüleşti. Hüseyin Şah'a karşı 80.000 kişilik bir ordu ile direnen Mahmud, savaş sırasında kavga ettiği veziri ve damadı Şücâ Han tarafından zehirletildi; arkasından da Mahmud'un çocuk yaşta oğlu Sultan II. Hüseyin Şah tahta geçirildi ve yönetimi Şücâ Han eline aldı. Şücâ Han, ilk iş olarak toprakların bir kısmını verip Argunlar'la barış yaptıysa da bu barış kalıcı olmadı; 1526'da Mülta'n Kalesi'ni kuşatan Argunlar halkın açlık ve sefalet içinde sürdürdüğü bir yıllık direnişten sonra şehre girdiler ve seksen yıldan fazla devam eden Lengâh hânedanlığına son verdiler (Rebîlülâhir 933 / Ocak 1527).

BİBLİYOGRAFYA :

Firîşte, *Gülşen-i İbrâhîmî*, Leknev 1867, II, 325-331; *CHIn.*, III, 503-505; Hameed ud-Din, "Multa'n in the 9th/15th and 10th/16th Centuries", *Journal of Indian History*, XL, Trivandrum 1962, s. 24; Ahmad Nabi Khan, *Multa'n History and Architecture*, Islamabad 1983, s. 78-83; A. S. Bazmee Ansari, "Husayn Şah Langâh I-II", *EP* (Ing.), III, 633-634.

▲ AZMİ ÖZCAN

LENK FAHTE

(لنك فاخته)

Türk müzikisi usullerinden.

Farsça'da "topal güvercin, aksak üveyik kuşu" anlamına gelen bu tabir Türk müzikisinin küçük usullerinden biri olup on zamanlıdır. Usulün iç yapısında bir aksaklık özelliğinin bulunması sebebiyle **aksak fahte** de denilmiş, yirmi zamanlı fahte usulünün sadece zaman sayısı bakımından tam yarısı olduğu için ayrıca **nîm fahte** adıyla anılmıştır.

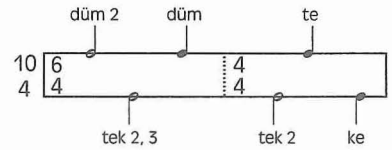
Usul, bir altı zaman ile bir dört zamanın (bir yürük semâ ve bir sofyan) veya diğer bir görüşe göre bir iki zamana iki adet üç zaman ile sonda yine bir iki zamanın (bir nîm -sofyan, iki semâ ve bir nîm -sofyan) birbirine eklenmesiyle yahut bir beş zamana bir üç zamanın ve bir iki zamanın (bir Türk aksağı, bir semâ ve bir nîm -sofyan) sıralanmasıyla meydana gelmiştir. Usulün yapısı gereği beşinci zaman so-

nunda (ikinci darb) bir aksaklık ve altıncı zamanla (üçüncü darb) onu takip eden dördüncü darb arasında bir senkopun (bayım) yer alması usulde gizli bir aksaklık özelliği meydana getiren unsurlardır.

Lenk fahte usulünün 10/8'lik birinci ve 10/4'lük ikinci mertebeleri varsa da daha çok ikinci mertebesi kullanılmıştır. Usul, küçük usuller arasında yer almasına rağmen şarkı gibi küçük formlarda değil peşrev, beste, Mevlevî âyinlerinin belli bölümlerinde, yani büyük formlardaki eserlerde kullanılmıştır. Nakış bestelerin pek çoğu bu usulle ölçülmüş ve âdeta nakış bestelerin geleneksel usulü durumuna gelmişse de bundan, bu usulle sadece nakış bestelerin meydana getirilebileceği anlamı çıkarılmamalıdır. Zira lenk fahte usulüyle ölçülmüş murabba besteler de bulunmaktadır.

Zekâî Dede'nin sûzinak makamında, "Serde hevâ-yı kâkül dilde hayâl-i cânân" ve hicazkâr makamında, "Hicri-i lebinde yârin bir dil ki oldu nâhoş"; Hamâmîzâde İsmâîl Dede'nin şehnaz-bûselik makamında, "Nevrûze erdin ey gönül"; Ali Rifat Bey'in nihâvend makamında, "Zülfün görenlerin hep bahtı siyâh olurmuş"; Mehmet Suphi Ezgi'nin hicaz makamında, "Baktıkça hüsn-i ânına hayrân olur âşıkların" mısraıyla başlayan nakış besteleriyle Hamâmîzâde İsmâîl Dede'nin, "Cânâ beni aşkıyla ferzâne eden sensin" mısraıyla başlayan hicaz-bûselik murabba bestesi bu usulle ölçülmüş eserlerden bazılarıdır.

Lenk fahte usulünün şematik gösterişi:

BİBLİYOGRAFYA :

Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1935, II, 65-66; Özkan, *TMNÜ*, s. 619-620; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 115-116; H. Sâdeddin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, Ankara 1991, s. 105-106.

▲ İSMAİL HAKKI ÖZKAN

LEON, Afrikalı

(bk. HASAN el-VEZZÂN).

LEPANTO

(bk. İNEBAHTI).